

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistalenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Ruokolainen, J. (2021) Opinnollistamisen ja osaamisen tunnistamisen mahdollisuudet TAMKissa. Teoksessa Arpiainen, C. (toim.) Jatkuvan oppimisen ekosysteemi : monipuolisilla kokeiluilla kohti alueellista synergiaa. Tampereen ammattikorkeakoulun julkaisuja, sarja B, raportteja 134, s. 84-91.

URL: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7266-59-5>

Opinnollistamisen ja osaamisen tunnistamisen mahdollisuudet TAMKissa

Jari Ruokolainen, projektipäällikkö

Tässä artikkelissa esitetään, miten opinnollistaminen ja osaamisen tunnistaminen voidaan toteuttaa Tampereen ammattikorkeakoulun (TAMK) teollisuusteknologian koulutusohjelmissa. Erityisesti tarkastellaan laajempien opintokokonaisuuksien opinnollista yksittäisten kurssien sijaan. Esitys voidaan yleistää koskemaan laajemmin ammattikorkeakouluja ja soveltuvasti muita oppilaitoksia. Esitys perustuu kirjallisuuden läpikäyntiin sekä TAMKin opetushenkilöstön ja opiskelijoiden haastatteluihin. Aiheen puitteissa pidettiin yhteensä 22 Teams-kokousta. Artikkelissa kuvattu tutkimus noudattaa induktiivista ja laadullista lähestymistapaa. Kirjallisuudessa selvästi todetaan työelämän ja opiskelun vuorovaikutuksen tärkeys. Kirjallisuudesta tuli myös esille metataitojen oppimisen tärkeys työelämässä. Työn lopputuloksena syntyi konstruktio opinnollistamiseen sekä osaamisen tunnistamiseen. Työtä voisi jatkaa Tampereen korkeakouluyhteisön tasolla, jotta työelämään ja jatkuvaan työssä oppimiseen saataisiin vaikuttavuutta.

Kasvatustilafilosofiat korostavat opiskelun ja työelämän vuorovaikutteisuutta

Työelämän ja opiskelun vuorovaikutusta kuvataan kirjallisuudessa runsaasti. Kirjallisuus esittää asian monesta kasvatustilafilosofisesta näkökulmasta. Kasvatuksen kirjallisuus on käsitellyt teemaa eri aikakausina hieman eri näkökulmista, mutta näitä yhdistää kuitenkin vuorovaikutteisuus ja taitojen oppiminen yhdessä työelämän kanssa. Viimeaikainen kirjallisuus korostaa asiantuntijuuden rakentuvan verkostojen varaan. Asiantuntija toimii asiantuntijana määrättyssä toimintaympäristössä mutta ei välttämättä ole asiantuntija toisessa organisaatiossa. Tämän tulee myös heijastua siinä, miten opinnollistaminen käsitetään ja mitä asioita huomioidaan osaamisen tunnistamisessa. Kognitiiviset taidot riittävät työelämässä ja elämässä pärjäämisessä rajatusti.

Hegelin mukaan korporaatioilla ja yhdistyksillä oli useita tärkeitä tehtäviä: ammatillisen osaamisen kehittäminen, demokratian kouluna toimiminen, köyhtyneistä jäsenistään huolehtiminen sekä jäsenistön etujen edustaminen ja ajaminen suhteessa valtioon. Tärkeää on oman tien löytäminen työnjaossa sekä aikakauden elämänmuodon normien, ihanteiden ja käytäntöjen itsenäinen omaksuminen ja tulkinta sivistysprosessissa. (Miettinen 2018.)

Dewey korostaa sitä, että oppiaineista on opetettava niiden yhteys yhteiskunnalliseen kontekstiin ja käyttöön – muuten ne menettävät sosiaalisen merkityksensä ja jäävät täysin teknisiksi ja abstrakteiksi. Olennaista on opetuksen organisointi kokonaisuudeksi niin, että se yhdistää seuraavat: 1) tarkoituksen eli sosiaalisen motiivin ja älyn, 2) teorian, käytännön tekemisen ja kädentaidon sekä 3) se on samansuuntainen jonkin yhteiskunnassa kehittymässä olevan työn muodon kanssa. (Miettinen 2018.)

Biggen korostaa käytännön hypoteesien merkitystä. Oppimisessa tendenssinä on yleistää elämyksellinen oivalluksemme tehdä hypoteeseja

tai saada aavistus siitä, että ne tulevat toimimaan tilanteissa, joissa olosuhteet ovat samat. Testaamme sitten näiden hypoteesien pitävyyden aktiivisessa kokemisessamme. Jos niillä ei ole ennustavaa arvoa, ne pudotetaan sivuun. Jos niillä on ennustavaa arvoa, niistä tulee osa älyllistä omistustamme ja ne tuovat panoksen älykkääseen käyttäytymiseemme, kunnes ne muuttuvat tai hylätään. (Miettinen 2005.)

Novak nojautuu amerikkalaisen filosofin Stephen Toulminin instrumentalistiseen tietokäsitykseen, jossa keskeiselle sijalle nousee käsitteiden käytännöllinen merkitys tietyn kulttuurin ja yhteisön tarpeiden kannalta. Tämä tietokäsitys korostaa voimakkaasti käsitteiden historialliskulttuurista kehitystä ja yhteisösidonnaisuutta. Tulkinta-yhteisön kulloinkin asettamat kriteerit nousevat tiedon pätevyyden pääasiallisiksi määrittäjiksi. (Miettinen 2005.)

Verkostonäkökulman merkitys asiantuntijuuden kehittymisessä korostuu. Useat havainnot liittyvät asiantuntijoiden muistitoimintoihin, rikkaaseen tietoperustaan, tiedon organisoitumiseen, tiedon ja käytännön yhdistämiseen, havainto- ja päätöksentekoprosessien suhteeseen sekä mahdollisuuteen ja taitoon käyttää tietolähteitä ja hajautettuja sosiaalisia resursseja. (Lehtinen & Palonen 2011.)

Yhteenvetona voidaan todeta, että opinnollistaminen tukee opetusfilosofisia tavoitteita: Dewey ja Biggen mukaan opinnoilla tulee olla yhteys käytännön työelämään, muuten opintoihin motivoituminen jää vaillinaiseksi (Miettinen, 2018). Opinnollistamisessa korostetaan yhteyttä käytännön työelämään. Lisäksi opinnollistamista voidaan käyttää asiantuntijoiden verkostoitumistaitojen kehittämiseen antamalla heille tehtäviä, joissa he joutuvat hyödyntämään työelämän hajautettuja resursseja (Lehtinen & Palonen 2011).

Opinnollistamisen mahdollisuuksia selvitettiin haastattelututkimuksen avulla

TAMKissa huoli kohdistuu opiskelijoihin, joilta opinnot ovat jääneet kesken. Usein nämä työelämään siirtyneet opiskelijat kuitenkin haluaisivat suorittaa opintonsa loppuun työnsä ohessa. Toisaalta oppilaitoksen näkökulmasta on tarkoituksenmukaista antaa opiskelijoille mahdollisuus osoittaa ammattitaitonsa ja osaamisensa. Näistä lähtökohdista opinnollistaminen toisaalta edistää opiskelijoiden työelämäosaamista ja mahdollistaa opintojen saattamisen loppuun työelämään siirtyneen opiskelijan kannalta mielekkäästi.

Tässä yhteydessä voidaan esittää tutkimuskysymykset: a) Miten opinnollistaminen tulisi järjestää, jotta se olisi tarkoituksenmukaista oppilaitoksen ja opiskelijan kannalta? b) Miten osaamisen tunnistaminen tulisi organisoida, jotta se vastaisi oppilaitoksen asettamia tavoitteita? Tavoitteena on valmistaa työelämään opiskelijoita, joiden osaaminen ja sosiaalinen motivaatio olisivat kohdallaan. Lisäksi heidän tulisi olla motivoituneita kehittämään omaa asiantuntijaosaamistaan ja verkostoitumaan.

Tutkimus tehtiin kvalitatiivisena tutkimuksena, jonka ensisijainen aineisto perustui haastatteluihin. Toissijaisena materiaalina toimi muiden ammattikorkeakoulujen tuottamat materiaalit sekä nykyiset käytännöt ammattikorkeakoulussa ja yliopistoissa. Haastattelututkimuksen tavoitteena oli saada selville, millaisia asioita opinnollistamisessa ja osaamisen tunnistamisessa tulisi huomioida. Haastateltaviin kuului opettajia, opinto-ohjaajia ja opiskelijoita. Lisäksi haastateltiin osaamispäälliköitä ja tutkintovastaavia. Tuloksia ja havaintoja esiteltiin ryhmälle, johon kuului opetuksesta vastaava vararehtori. Hankkeessa käytiin läpi olemassa olevia projekteja Suomessa ja ulkomailla. Hankkeen aikana opinnollistamisesta keskusteltiin Turun AMK:n sekä Hannoverin ammattikorkeakoulun edustajien kanssa. Osaamisen tunnistamisessa käytettiin vertailuaineistona menetelmää, jossa hyvä opetustaito tunnistetaan dosentin arvoa haettaessa.

Lisäksi materiaalia etsittiin muiden ammattikorkeakoulujen, mm. Lapin AMK:n, dokumenteista, joissa esiteltiin niiden tapaa toimia.

Haastatteluista lähetettiin lyhyt esittelykokouskutsu. Kokouksen alussa määriteltiin käsitteet *opinnollistaminen* ja *osaamisen tunnistaminen*. Tämän jälkeen keskusteltiin osaamisen tunnistamisen ja opinnollistamisen haasteista ja tavoitetilasta. Jokaisesta haastattelusta tehtiin muistiinpanot ja ne lähetettiin haastateltaville kommentoitaviksi. Haastatteluiden ja vertailujen perusteella tehtiin ehdotus opinnollistamisesta ja osaamisen tunnistamisesta. Ohjeita käytiin läpi pilottiopiskelijoiden kanssa ja osaamisen tunnistamista kokeiltiin käytännössä. Tätä tutkimusta varten haastateltiin yhteensä 13 henkilöä ja haastattelukertoja oli 22 kappaletta.

Osaamisen tunnistamiseen ja opinnollistamiseen kaivataan laajempia kokonaisuuksia

Ahotoinnissa osaaminen voidaan todeta mm. tentin avulla tai opiskelijan antaman näytön kautta. Ahotoinnin kautta **osaamisen tunnistaminen** koettiin haasteelliseksi tällä hetkellä seuraavista syistä:

Opettajat kokevat ahotoinnin kuormittavan heitä liikaa. Ahotointi tuottaa opettajalle usein ylimääräistä työtä.

Opiskelijat kokevat ahotoinnin haasteellisena: ”*Helpompi käydä kurssi kuin ahotoida osaaminen.*”

Opettajat kokevat yksittäisen kurssin ahotoinnin yksittäiselle opiskelijalle raskaana.

Hankaluudet työelämän osaamisen tunnistamisessa liittyvät usein tilanteisiin, joissa opiskelija ei välttämättä osaa sanoittaa osaamistaan.

Osaamiseen liittyy paljon erilaisia metataitoja. Pelkän kognitiivisen osaamisen tunnistaminen ei välttämättä kerro työelämäosaamisesta.

Näihin haasteisiin kehitettiin menetelmä, joka perustuu dosentiksi nimittävän opetusosaamisen tunnistamiseen yliopistoissa. Tämä opetusosaamisen tunnistamisen menetelmä reflektoidiin ammattikorkeakoulun tavoitteita vastaavaksi laaja-alaisen osaamisen tunnistamisen apuvälineeksi, koska opettajat kokivat yksittäiset ahtoinnit raskaina. Osaamisen tunnistaminen perustuu toisaalta osaamisportfolion laadintaan ja osaamisen näyttöön esimerkiksi koeluennolla, demonstraatiolla, blogeilla tai muulla vastaavalla tavalla. Tämä lähestymistapa palvelee erityisesti laajempien kokonaisuuksien opinnollistamista yksittäisen kurssien sijaan. Osaamisen tunnistamisessa on huomioitu Hegelin kommentit oman tien löytämisestä. Lisäksi halusimme korostaa metataitojen osaamista kognitiivisten taitojen rinnalla.

Opinnollistamista eli opintojen suorittamista työssä tuetaan yksittäisillä kursseilla ja niiden opintojen osalta, jotka liittyvät työelämässä suoritettaviin opintoihin. Näitä ovat esimerkiksi projektityöt ja työelämän harjoittelu. Opinnollistamista kommentoitiin haastatteluissa seuraavasti:

”Osaaminen oppiminen pirstaloitunut pieniin osiin nykyisin ja sen takia opinnollistaminen on raskasta.”

”Työelämä voi mahdollistaa sellaisen osaamisen syntymistä, jota ei ole kirjattu opetussuunnitelmaan, mutta joka kuitenkin on keskeistä alan osaamista.”

Työssä oppimista ja näiden taitojen opinnollistamista varten laadittiin ohjeistus. Ohjeessa linjataan, että opiskelija voi esittää henkilökohtaisen opintokokonaisuuden suorittamista opinnollistamisen kautta. Opintokokonaisuus voi muodostua sellaisista opinnoista, joita ei suoraan TAMKissa opeteta mutta jotka opiskelija pystyy osoittamaan voivansa suorittaa työssä oppimisen kautta. Tässä opiskelija oma-aloitteisesti ehdottaa tapaa suorittaa opintokokonaisuus, esim. 30 op.

Oppilaitoksen rooli opinnollistamisessa ja osaamisen tunnistamisessa

Työssä oppimisen pitää olla tavoitteellista. Työelämässä kannustetaan työssä oppimiseen mutta harvoin sille asetetaan tavoitteita taitojen oppimisen suhteen. Opinnollistaminen ja osaamisen tunnistaminen tuovat työssä oppimiseen tavoitteellisuutta ja systemaattisuutta, jota oppilaitokset voivat tarjota.

Oppilaitosten asiantuntijaopetuksen uudistamista pystytään yhteistyössä työelämän kanssa kehittämään verkostoitumisen suuntaan. Asiantuntijuus sijaitsee verkostoissa. Koulutuksen määrän globaali kasvu tekee asiantuntijaverkostoista merkityksellisiä. Asiantuntija ei enää toimi kognitiivisen osaamisensa kanssa yksin. Oppilaitokset pystyvät tarjoamaan kursseja, joilla voidaan auttaa asiantuntijoita ymmärtämään toisia asiantuntijoita esimerkiksi työskennellessä asiakkaan organisaatiossa. Työelämässä lähes yhtä tärkeää kuin kognitiivisten taitojen oppiminen on metataitojen osaaminen. Tärkeitä metataitoja ovat mm. oppimaan oppiminen, verkostoituminen ja erilaisten asioiden sanoittaminen ja argumentointi.

Tässä artikkelissa esitetään laajempien opintokokonaisuuksien ja jopa syventävien opintojen aukaisemista opiskelijoille, jotka ovat työelämänsuuntautuneita. Tämän realisoiminen vaatii laajempaa keskustelua ja myyntityötä teollisuuden ja opiskelijoiden suuntaan. Jos työssä oppimiseen, opinnollistamiseen ja osaamisen tunnistamiseen osana jatkuvaa oppimista halutaan saada vaikuttavuutta, tulisi Tampereen korkeakoulu yhteisön tehdä tiiviimmin yhteistyötä toisaalta työelämäänsuuntautuneiden opiskelijoiden kanssa ja toisaalta työelämän kanssa.

LÄHTEET

Lehtinen, E. & Palonen, T. 2011. Asiantuntijaosaamisen luonne ja osaamisen tunnistamisen haasteet. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja* 13 (4), 24–42.

Miettinen, R. 2005. Kognitiivisen oppimisenäkemyksen tausta. Valtion koulutuskeskus.

Miettinen, R. 2016. Sivistys kilpailuyhteiskunnassa ja Hegelin teoria vapauden ja minän kehityksen edellytyksistä. *Kasvatus & Aika* 10 (3). Luettu 16.4.2021. <https://journal.fi/kasvatusjaaika/article/view/68671>

